УДК 330 554

Павло Підлісний, д.е.н, проф.
(завідувач кафедри «Економічна теорія»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Наталія Паткевич
(ст. викладач каф. «Економічна теорія»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)

Юрій Цвєтов
(аспірант каф. «Економічна теорія»,
Державний економіко-технологічний університет транспорту)

ВПЛИВ СКЛАДОВИХ СУКУПНИХ ВИТРАТ НА ДИНАМІКУ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ УКРАЇНИ У ПОРІВНЯННІ З КРАЇНАМИ СВІТУ

У статті розглядаються механізми впливу складових сукупних витрат на динаміку валового внутрішнього продукту (ВВП) у співставленні з країнами світу, особливо це стосується виходу економіки із стагнаційного стану в періоди кризових явищ та забезпечення в подальшому економічного зростання.

Проаналізовані теоретичні підходи щодо визначення і застосування міжнародних макропоказників, які характеризують динаміку і стан світової економіки. Визначена роль ВВП кожної країни у підрахунку валового світового продукту (ВСП) на основі системи національних рахунків, побудована модель розрахунку ВВП/ВНП за трьома методами.

Дослідженням установлено, що криза 2008-2009 рр. відкинула українську економіку на кілька років, а кризові процеси 2013-2015 рр. дедалі більше погіршили позиції України у світовій економіці . Так, якщо у докризовий період частка України в загальному світовому ВВП складала 0,28 % (2008 р.), то в 2014 р. лише 0,172 %,а очікувана в 2015 р. – 0,11%.

Наведено, що кризові прояви 2008-2015 рр. безпосередньо вплинули на структуру витрат ВВП, насамперед у частині витіснення інвестицій, рівень споживчих витрат у ВВП в Україні на 10–15 % більший, ніж у середньому по країнах світу, при цьому частина інвестицій у ВВП в 2013 р. склала 16,5 %, 2014 р. – 13,4 %, що занадто мало для виведення економіки із депресійного стану. В країнах світу відсоток інвестицій в структурі витрат у ВВП змінювався від 22,3 % у 2009 р. до 24,4 % (2011, 2012, 2013 р.), це підтверджує теоретичні дослідження, котрі доводять, що частка інвестицій у витратах ВВП має складати 20–25 %.

Важливим у дослідженні є застосування однофакторної регресійної моделі для розрахунку необхідних обсягів інвестицій для забезпечення зростаючого тренду реального ВВП в країні.

© Підлісний П.І., Паткевич Н.О., Цветов Ю.М., 2015

Обгрунтована роль чистого експорту у розвитку економіки, особливо це стосується України, де чистий експорт мав від'ємне сальдо протягом 2006–2015 рр., що свідчить про відплив великих обсягів фінансових ресурсів із національної економіки. Розглядаються заходи щодо забезпечення позитивного сальдо від зовнішньої торгівлі товарами і послугами.

Згідно із запропонованими механізмами проведений розрахунок можливого приросту номінального ВВП та визначена реальність прогнозованого його обсягу на 2016 р.

Ключові слова: *макроекономічна динаміка, валовий внутрішній продукт, сукупні витрати,валові інвестиції, споживчі витрати, чистий експорт, економічне зростання.*

Павел Подлесный, д.э.н., проф.
(заведующий кафедрой «Экономическая теория»,
Государственный экономико-технологический университет транспорта)

Наталья Паткевич
(ст. преподаватель каф. «Экономическая теория», Государственный экономико-технологический университет транспорта)

Юрий Цветов
(аспирант каф. «Экономическая теория», Государственный экономико-технологический университет транспорта)

ВЛИЯНИЕ СОСТАВЛЯЮЩИХ СОВОКУПНЫХ РАСХОДОВ НА ДИНАМИКУ ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА УКРАИНЫ ПО СРАВНЕНИЮ СО СТРАНАМИ МИРА

В статье рассматриваются механизмы влияния составляющих совокупных расходов на динамику валового внутреннего продукта (ВВП) в сопоставлении со странами мира, особенно это касается выхода экономики из стагнационного состояния в периоды кризисных явлений и обеспечения в дальнейшем экономического роста.

Проанализированы теоретические подходы к определению и применению международных макропоказателей, характеризующих динамику и состояние мировой экономики. Определена роль ВВП отдельных стран в подсчете валового мирового продукта (ВМП) в соответствии с системой национальных счетов (СНС), построена модель определения ВВП / ВНП тремя методами.

Исследованием установлено, что кризис 2008-2009 гг. отбросил украинскую экономику на несколько лет, а кризисные процессы 2013-2015 гг. еще больше ухудшили позиции Украины в мировой экономике. Так, если в докризисный период часть Украины в общемировом ВВП составляла 0,28% (2008 г.), то в 2014 г. только 0,172 %, ожидаемое в 2015г. – 0,11 %.

Выяснено, что кризисные явления 2008-2015 гг. непосредственно повлияли на структуру затрат ВВП, особенно в части вытеснения инвестиций. Уровень

потребительских затрат в ВВП Украины на 10-15% больше, чем в среднем по странам мира, при этом часть инвестиций в структуре затрат ВВП в 2013 г. составляла 16,5%, 2014 г. – 13,4%, что совсем мало для вывода экономики из депрессионного состояния. В странах мира процент инвестиций в структуре затрат ВВП менялся от 22,3% в 2009 г. до 24,4% (2011, 2012, 2013 г.), это подтверждает, что часть инвестиций в затратах ВВП должна составлять 20-25%.

Важным в исследовании есть применение однофакторной регрессионной модели по определению необходимых объемов инвестиций в обеспечении возрастающего тренда реального ВВП в стране.

Обоснована роль чистого экспорта в развитии экономики, особенно это касается Украины, где чистый экспорт имел отрицательное сальдо на протяжении 2006-2015 гг., что свидетельствует об оттоке больших объемов финансовых ресурсов из национальной экономики. Рассматриваются меры по обеспечению положительного сальдо от внешней торговли товарами и услугами.

В соответствии с предложенными механизмами выполнен расчет возможного прироста номинального ВВП и определена реальность прогнозных его объемов на 2016 г.

Ключевые слова: *макроэкономическая динамика, валовой внутренний продукт (ВВП), совокупные расходы, потребительские расходы инвестиции, чистый экспорт, экономический рост.*

Pavlo Pidlisny, Head of Chaiz of Economics
(State Economy and Technology University of Transport)

Nataliya Patkevich, senior lecturer
(State Economy and Technology University of Transport)

Yuri Tsvetov, graduate student
(State Economy and Technology University of Transport)

THE TOTAL COST STRUCTURE AS A FACTOR OF GROSS DOMESTIC PRODUCT OF UKRAINE IN COMPARISON WITH THE COUNTRIES OF THE WORLD

The article deals with the mechanisms of the effect by components of total expenditure on the dynamics of the gross domestic product (GDP) in comparison with other countries, especially for the output of the economy from stagnant state in crisis periods and ensuring further economic growth.

The authors analyzed theoretical approaches to the definition and application of international macro indicators of the global economy. The role of the GDP of individual countries in the calculation of the gross world product (GWP) is determined in accordance with the System of National Accounts (SNA). The model of GDP / GNP definition is built in three ways.

The study found that the 2008-2009 crisis has pushed the Ukrainian economy for several years, and the crisis processes 2013-2015 have aggravated the position of Ukraine in the world economy. Thus, if in the crisis period the Ukrainian part of the global GDP was 0.28% (2008), that in 2014 only 0.172%, expected in 2015 – 0.11%.

It was found that the 2008-2015 crisis directly affected the cost structure of GDP, especially in terms of displacement of investment. The level of consumer spending in the GDP of Ukraine is higher than the average for countries in the world by 10-15%. Part of the investment in the cost structure of the GDP in 2013 was 16.5%, 2014 – 13.4%, it is not enough to put the economy out of the depression status. In the other countries the percentage of investment in the cost structure of GDP changed from 22.3% in 2009 to 24.4% (2011, 2012, 2013). It confirms that the cost of the investment in GDP should be 20-25%.

An important component of the study is the single-factor regression model for determine the necessary volume of investments to ensure the growing trend of real GDP in the country.

The author substantiates the role of net exports in economic development, especially in Ukraine, where net exports had a negative balance for 2006-2015. This fact indicates the outflow of large amounts of financial resources from the national economy. Article discusses the steps to ensure a positive balance of foreign trade in goods and services.

In accordance with the proposed mechanism the potential growth of nominal GDP is calculated and the reality of its volumes forecast for 2016 is defined.

Keywords: *macroeconomic dynamics, the gross domestic product (GDP), the total expenditure, investment, consumer spending, net exports, economic growth.*

Постановка проблеми. Після глобальної фінансової кризи 2008-2009 рр. Україна і сьогодні перебуває в стагнаційному стані. Зростання реального ВВП в 2012-2013 рр. практично було нульовим, падіння економіки в 2014 р. склало 6,3 %, очікуване падіння в 2015 р. – 9,0 %. На такі негативні тенденції вплинула тривала військова агресія на сході країни, анексія Криму, гальмування економічних реформ, особливо тих, що пов'язані з створенням привабливого інвестиційного клімату в країні, покращенням зовнішньої торгівлі, яка забезпечувала б позитивне сальдо чистого експорту, та інше. Такий економічний стан України визначив загальний стан державних фінансів, які не дають змоги збільшити обсяги видатків на соціальне спрямування та поліпшити умови життя найбільшої частини населення.

У запропонованій статті увага сконцентрована на порівнювальних характеристиках складових сукупних витрат у контексті впливу на динаміку ВВП України у зіставленні з світовою економікою, що потребує проведення теоретичного та практичного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Макроекономічні дослідження виникли водночас з економічною наукою – в економічних таблицях Ф. Кене у XVIII ст. подано першу макроекономічну модель господарського життя. Елементи макроекономічного аналізу є у працях представників класичної школи політекономії. К. Маркс став засновником теорії, яка ґрунтується на макроекономічному підході. У XX ст. Д. Кейнс започаткував методологію системи національних рахунків. Система національних рахунків відображає основні обсяги та пропорції економічного розвитку країни, пов'язані з виробництвом і споживанням продуктів і послуг, розподілом і перерозподілом доходів, формуванням національного багатства країни. Розробці та удосконаленню системи національних рахунків багато уваги приділяли

зарубіжні автори К.Р. Макконнел, С.Л. Брю, П. Самуельсон; вітчизняні науковці, зокрема В.Д. Базилевич, А.І. Бутук, А.С. Гальчинський, Ю.І. Палкін, А.А. Задоя, Ю.Є. Петруні, Г.Н. Клімок, В.П. Нестеренко, А.Г. Савченко та багато інших. Між тим вплив складових сукупних витрат на динаміку валового внутрішнього продукту України потребує подальших досліджень.

Метою даної статті є проведення аналізу та розробка напрямів позитивного впливу складових сукупних витрат на динаміку ВВП у взаємозв'язку з міжнародною теорією і практикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізу і співставлення економічного становища країн світу використовується ціла низка показників, що характеризують динаміку і стан світової економіки. Основний із них – це валовий світовий продукт (ВСП). Згідно із джерелом [9] ВСП виражає загальний обсяг кінцевих товарів і послуг, зроблених на території всіх країн світу незалежно від національної приналежності діючих там підприємств у визначений період часу. Схожі визначення ВСП надані у виданнях [1, 2, 3, 8, 9, 13, та інші].

ВСП дає можливість визначити місце кожної країни у світовому виробництві шляхом переведення валового внутрішнього продукту (ВВП), його структурних елементів та інших агрегатів національних рахунків різних країн у вартісні показники в єдиній валюті, який базується на фактичних паритетах купівельної спроможності і спрямований на забезпечення їх прямої порівнюванності з метою отримання інформації про рівні і тенденції розвитку, структуру і пропорції національних економік, рівень життя населення у світовому господарстві [6].

У кожній окремо взятій країні ВВП підраховується на основі системи національних рахунків (СНР), яка являє собою сукупність міжнародно визнаних правил обліку економічної діяльності і відображає основні макроекономічні зв'язки внутрішнього середовища національних господарств. [9]

В еволюційному плані розвиток процесу міжнародних зіставлень почався в 50-ті роки XVIII ст. Вчені В. Петті, М. Кінг провели перші порівняння розвитку економік Великобританії, Голандії, Франції; в кінці XIX ст. М. Мелхол запропонував новий підхід про національний дохід різних країн у перерахунку на одну валюту; К. Джині, С.Г. Струмилін у другій половині XIX ст. запропонували порівняння національного доходу різних країн за допомогою «споживчого кошика»; у 1925-1934 рр. К. Кларк виміряв національний дохід у міжнародних одиницях; у 50-ті роки XX ст. проведено міжнародні зіставлення на основі міжнародних угод, а також у рамках міжнародних організацій (організації міжнародного співробітництва та розвитку); у 1954 р. опубліковано працю М. Джилоберта та І. Кревіса «Міжнародні порівняння національного продукту і купівельної сили валют»; статистичною комісією ООН розроблена стандартна система національних рахунків, яка впроваджується у світовій практиці з 1953 р., удосконалювалась вона в 1963 р. [6]; сьогодні система національних рахунків працює за чітко визначеними правилами затвердженими комісією європейських співтовариств, міжнародним валютним фондом, організацією об'єднаних націй та світовим банком, які відповідають стандартам ООН, вимогам європейської системи національних та регіональних рахунків прийнятих у 1995 р. В українську практику СНР стала впроваджуватися з 1988 р., остаточно була запроваджена в 1995 р. і сьогодні вона відповідає всім міжнародним стандартам. Центральним показником СНР є ВВП, другий за значимістю є показник – валовий національний продукт (ВНП).

Основна відмінність між цими показниками полягає в тому, що ВВП підраховується за територіальною ознакою, ВНП – за національною. ВВП – це сукупна вар-

тість кінцевої продукції сфери матеріального виробництва і послуг незалежно від національної належності підприємств, розташованих на території даної країни, ВНП це сукупна вартість всього обсягу кінцевої продукції і послуг у національній економіці незалежно від місцезнаходження національних підприємств даної країни [6]. Підрахунок ВВП/ВНП проводиться за трьома методами: за виробництвом, використанням і доходами. Модель визначення ВВП/ВНП за трьома способами показана на рис. 1.

На національному рівні обсяг ВВП вимірюється в поточних і постійних цінах. Номінальний ВВП (в поточних цінах), зростає швидше, ніж реальний. Різниця в темпах зростаннях пов'язана зі зміною цін. При підрахунку ВВП в постійних цінах відбувається усунення цінового фактора. Таким чином, динаміка реального ВВП більш точно відображає зміни у виробництві товарів і послуг і розглядається як показник економічного розвитку країни. Для подальшого дослідження ми вибираємо ІІ варіант визначення ВВП за використанням або за витратами

Обсяг валового світового продукту (ВСП) вимірюється в єдиній валюті – доларах США – за поточним і незмінним курсом. Дослідження, проведені в рамках ООН показують, що система підрахунку ВСП на основі загальної грошової одиниці (наприклад дол. США) може знижувати обсяг товарів і послуг, зроблених у країнах з низьким рівнем розвитку до трьох і більше разів, що пов'язана зі значними коливаннями курсів валют, великими масштабами нетоварного сектору (бартерні угоди, виробництво домашніх господарств, неформальний сектор та інше) – усі ці фактори можуть складати до 40 % недооблікованого ВВП. Один з альтернативних варіантів підрахунку ВСП ґрунтується на використанні коефіцієнтів порівняння купівельної спроможності валют, обумовлених відношенням цін набору (кошика) однакових товарів кожної країни. Цей підхід забезпечує оцінку ВСП скоріше в «міжнародних доларах», ніж у звичайних доларах за обмінним курсом. Використання того чи іншого методу підрахунку ВСП залежить від цілей аналізу. Використання поточних валютних курсів застосовується при визначенні міжнародних потоків товарів і послуг, руху капіталу між країнами, рівнів зовнішнього боргу; метод розрахунку ВСП на основі купівельної спроможності валют використовується Міжнародним валютним фондом (ФВФ) і Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). У статистиці ООН при підрахунку ВВП і ВСП приймаються валютні курси, очищені від коливання цін [6].

Аналізуючи динаміку номінального і реального ВВП України за період 2005–2015 рр. (табл. 1) можна зробити наступні висновки. Відновлення економіки в незалежній Україні розпочалося в 1999 р. і тривало до 2007 р. з середнім темпом росту реального ВВП 7,7 %. В 2008 р. зростання економіки сповільнилося до 2,3 % і зазнало різкого падіння в 2009 р. (-14,8 %) в період світової фінансово-економічної кризи. Значне падіння обсягу ВВП у 2009 р., невисокі темпи економічного зростання впродовж 2010–2013 рр., військово-політична криза з анексією Криму і частини Донбасу, призвели до падіння реального ВВП в 2014 р. на 6,8 % .

Згідно прогнозом Світового банку і Європейського банку реконструкції і розвитку падіння реального ВВП в 2015 р. складе 9÷11 %. Економіст Андерс Ослунд у статті для організації Progect Syndicate порахував, що втрати анексованого Криму коштувало державі України 4 % ВВП, окупація Донбасу – 7 % ВВП, ще 3 % ВВП втрачено через відтік інвестицій, ще на 7 % зменшився ВВП через скорочення торгівлі між Україною і Росією.

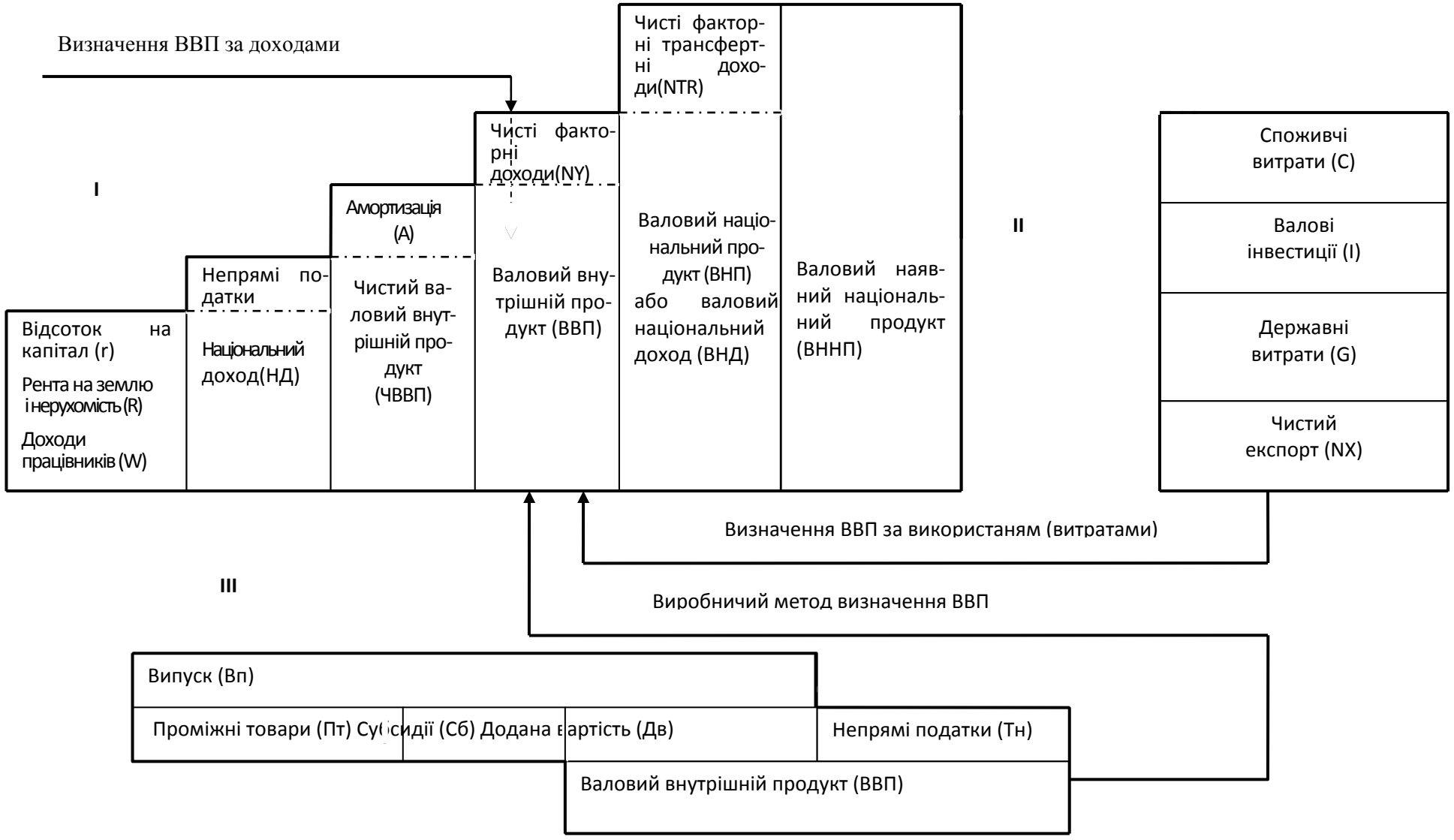

Рис. 1. **Модель визначення ВВП за трьома методами.**

Таблиця 1

Динаміка національного і реального ВВП України за 2005-2014 р.

Роки	ВВП номінальний, млн грн	Індекс-дефлятор ВВП, %	ВВП реальний, млн грн	ВВП реальний до попереднього року, млн грн	Темп приросту реально ВВП	Примітка
2005	441 452	124,5	354 580	102,7	-	-
2006	544 153	114,8	474 001	107,3	7,3	-
2007	720 731	122,7	587 393	107,9	7,9	-
2008	948 056	128,6	737 213	102,3	2,3	-
2009	913 345	113,0	804 503	85,2	-14,8	-
2010	1 082 569	113,7	954 445	104,5	4,5	-
2011	1 302 079	114,2	1 140 174	105,9	5,9	-
2012	1 408 889	108,0	1 304 683	100,2	0,2	-
2013	1 522 657	108,0	1 408 889	100,0	0	-
2014	1 566 728	110,4	1 419 116	93,2	-6,8	-
2015	1 785 003	125,2	1 425 722	91,0	-9,0	очікувані

джерело : 2005-2012 рр. –[7]. 2013-2014 рр. – [17, 18].

Такий економічний та військовий стан України визначили загальний стан державних фінансів, які не давали змоги збільшити обсяг видатків соціального спрямування та поліпшити умови життя найбільшої частини населення. Динаміка показника ВВП насправді приховує дійсні масштаби кризового падіння та труднощі виходу із нього Згідно з прогнозами світового валютного фонду і заходами, які планує впровадити уряд України, за умов стабілізації ситуації на Донбасі, можливе економічне зростання в Україні почнеться в 2016 р. з поступовим зростанням темпів приросту ВВП на 2÷5 %.

Необхідно відзначити, що економіка світу, особливо індустріально розвинені країни, які опинилися в епіцентрі фінансово-економічної кризи, зазнали в 2009 р. значного падіння ВСП – 5,1 % до рівня 2008 р. (табл. 2). Але наприкінці 2009 р. економіка світу перейшла у фазу відновленого зростання. Уже в 2010 р. ВВП світу перевищує рівень 2008 р. на 2 305 млдр дол. США, а темпи його зростання відповідно склали: 2010 р. – 9,3 %, 2011 р. – 10,8 %, 2012 р. – 2,1 %, 2013 р. – 2,3 %, 2014 р. – 2,6 %, 2015 р. (прогноз) – 3 % (табл. 2). Зменшення темпів світового економічного зростання в 2012 – 2014 рр. пов'язане з тим, що економіка багатьох країн ЄС увійшла в депресійний стан, зменшуються темпи зростання ВВП в Китаї та інших азіатських країнах [16].

За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) погіршено прогноз зростання світової економіки на найближчі два роки. Тепер очікується, що за підсумками 2015 р., підйом глобального ВСП складе 3 %, а в 2016р. – 3,6 %. При цьому темпи зростання економіки Китаю сповільниться до 6,7 % в цьому році, в наступному 2016 р. до 6,5 %. Прогноз розвитку економіки США в 2015 р. очікується на рівні 2,4 %, в 2016 р. – 2,8 %. Водночас оцінку підйому ВВП Єврозони на 2015 рік покращено до 1,6 % з 1,4 %, на наступний рік очікується зростання до 1,9 %. З вище наведеного аналізу можна зробити висновок, що криза в 2008–2009 рр. відкинула українську економіку на кілька років, а кризові процеси 2013–2015 рр. дедалі більше погіршили позиції України у світовій економіці в середньостроковій перспективі

[11]. Так, якщо у до кризовий період частка України в загальносвітовому ВВП склала 0,28 % (2008 р.), то в посткризовий період така частка скоротилася в 2014 р. до 0,172 %, прогноз на 2015 р. – 0,11 % (табл. 3). Номінальний ВВП на душу населення в доларах США скоротився з 3 877 дол. США в 2008 р. до 1 946 дол. США за прогнозами 2015 р., що складає тільки 17 % від середнього світового рівня (табл. 3). Якщо підрахувати ВВП України в доларах за методом паритету купівельної спроможності (ПКС),то його обсяги збільшаться в 2013 р. до 393 млрд дол. США і відповідно з урахування падіння в 2014 р. – 365 млрд дол. США і 310 млрд дол. США (прогноз) в 2015 р., що значно покращує такий показник як ВВП на душу населення і збільшує долю ВВП України в загальному світовому обсязі.

Таблиця 2

Валовий внутрішній продукт світу за 2005-2015 рр.

Роки	ВВП, млрд дол. США	ВВП на душу населення, дол. США	Темп росту ВВП, %
2005	46 518	7 142	108,3
2006	50 387	7 644	108,3
2007	56 577	8 495	112,5
2008	62 101	9 197	109,6
2009	58 950	8 627	94,9
2010	64 406	9 315	109,3
2011	71 219	10 180	110,6
2012	72 690	10 260	102,1
2013	74 362	10 489	102,3
2014	76 295	10 762	102,6
2015*	78 584	11 093	103,0

*джерело :[8]; * 2015 – прогноз МВФ*

Таблиця 3

Динаміка ВВП України і країн світу за поточним курсом

Роки	Номінальний ВВП України			Номінальний ВВП країн світу		
	В млн грн	В млн дол.	В дол. США на душу населення	В млрд дол.	На душу населення, дол. США	% ВВП України у світовій економіці
2005	441 452	86 309	1 839,1	46 510	7 142	0,18
2006	544 153	107 753	2 310	50 387	7 644	0,21
2007	720 731	142 719	3 077,7	56 677	8 495	0,25
2008	948 056	179 382	3 887,5	62 107	9 197	0,28
2009	913 345	117 152	2 548,8	58 950	8 627	0,20
2010	1 082 569	136 420	2 980,0	64 406	9 315	0,21
2011	1 302 079	165 039	3 621	71 219	10 180	0,23
2012	1 408 889	176 308	3 870	72 690	10 269	0,24
2013	1 522 657	182 026	4 007	74 362	10 506	0,245
2014	1 566 728	130 908	3 049	76 295	10 779	0,172
2015*	1 669 504	83 500	1 946	78 584	11 102	0,11

джерело : 2005-2014 рр. –[7, 8, 17, 18]. * 2015 – прогноз МВФ

Кризові прояви 2009–2015 рр. безпосередньо вплинули і на структуру ВВП України, насамперед у частині витіснення інвестицій. Левова частка внутрішнього

продукту використовується на споживання рівень якого зріс з 76,4 % в 2005 р. до 90÷92,7 % в 2013–2014 рр. (табл. 4, 5).

Таблиця 4

Валовий внутрішній продукт України за категоріями кінцевого використання, млн грн

Роки	Споживчі витрати			Валові інвестиції	Зовнішня торгівля	Валовий внутрішній продукт
	Споживчі витрати домогосподарств	Споживчі витрати уряду	Усього			
2000	96 315	31 607	127 982	33 531	8 557	17 070
2005	257 351	80 528	337 879	99 826	3 697	441 452
2006	324 556	100 350	424 906	134 740	-15 493	544 153
2007	429 619	128 962	558 581	203 332	-41 168	720 731
2008	589 739	169 168	758 907	264 883	-75 729	948 056
2009	588 812	184 014	772 826	155 815	-15 296	913 345
2010	694 304	219 926	914 230	199 918	-31 579	1 082 569
2011	875 576	237 432	113 008	270 019	-80 948	1 302 079
2012	996 785	272 816	1 269 601	257 335	-118 047	1 408 889
2013	1 109 761	287 751	1 397 512	250 108	-124 963	1 522 657
2014	1 110 560	298 212	1 409 772	220 968	-64 012	1 566 728

Джерело : 2000-2012 рр. – [7]; *2013-2014 рр.* – [10, 20]

Таблиця 5

Структура ВВП України за категоріями кінцевого використання, у відсотках за період 2005-2014 рр.

Роки	Споживчі витрати			Валові інвестиції	Зовнішня торгівля	Валовий внутрішній продукт
	Споживчі витрати домогосподарств	Споживчі витрати уряду	Усього			
2005	58,2	18,2	76,4	23,2	0,4	100
2006	59,6	18,5	78,1	24,7	-2,4	100
2007	59,6	17,8	77,6	28,2	-5,8	100
2008	62,2	17,8	80,0	27,9	-7,9	100
2009	64,5	20,1	84,6	17,1	-1,6	100
2010	64,1	20,3	84,4	18,5	-2,9	100
2011	67,2	18,2	85,4	20,7	-6,1	100
2012	71,8	19,6	91,4	20,3	-11,7	100
2013	72,8	18,9	91,7	16,5	-8,2	100
2014	70,8	19,0	89,8	14,1	-3,2	100

Джерело : 2005-2012 рр. – [7]; *2012-2014 рр.* – [17,18]

Всі отримані ресурси – як домогосподарств так і державного сектору витрачаються на підтримання поточного рівня споживання, насамперед, за рахунок відмови від нагромадження капіталу, який з 2011 р. до 2014 р. знизився на 49 051 млрд грн. Проте, слід відмітити, що зростання державних витрат у 2014 р. пов'язане з додатковими витратами на оборону для забезпечення безпеки країни. Якщо зіставити структуру споживчих витрат у ВВП країн світу, то вони коливалися за період з 2005–2014 рр. у межах від 74,8 % (2012 р.) до 77,1 % в 2009 р. (табл. 6), тобто частка споживчих витрат країн світу у ВВП порівняно з Україною є меншою на 10÷15 %. В табл. 7 наведені дані долі споживчих витрат в структурі ВВП за окремими країнами в 2012 р.

Серед розвинених країн частка споживчих витрат домогосподарств у ВВП становила: у США – 68,6 %, у Великій Британії – 65,8 %, Японії – 60,9 %, Німеччині – 57,5%, Франції – 57,7 %, Канаді – 55,6 %. Аналізуючи табл. 6 і 7 можна зробити висновок, що в розвинутих країнах частка споживання домогосподарств у структурі ВВП знаходиться в межах 50–60%, державні витрати на споживання складають 15–20%, а в Україні частка приватного споживання у скупних витратах в 2012–2014 рр. складала 70%, споживчі витрати держави – 18–19 % при цьому частка інвестицій залишалася на рівні 14÷16%, що вкрай замало для реалізації прискорення економічного відновлення.

Таблиця 6

Структура ВВП світу за категоріями кінцевого використання за період 2005-2012 рр. млрд дол. США

Роки	Споживчі витрати			Валові інвестиції, млн дол. США	Зовнішня торгівля	Світовий Валовий внутрішній продукт, млрд дол. США
	Споживчі витрати домогосподарств	Споживчі витрати уряду	Усього			
	% до ВВП	% до ВВП	% до ВВП	% до ВВП	% до ВВП	
2005	27 666	7 871	35 551	107	177	46 510
	59,5	16,9	76,4	23,2	0,4	
2006	29 593	8 446	38 054	12 018	304	50 387
	58,7	16,8	75,5	23,9	0,6	
2007	32 985	9 462	42 461	13 794	389	56 677
	58,2	16,7	74,9	24,3	0,7	
2008	35 887	10 604	46 505	15 115	403	62 110
	57,8	17,1	74,9	24,4	0,6	
2009	34 691	10 726	45 429	13 175	358	58 950
	58,8	18,2	77,1	22,3	0,6	
2010	37 277	11 422	48 714	15 129	520	6 406
	57,9	17,7	75,6	23,5	0,8	
2011	40 983	12 409	53 408	17 130	582	71 219
	57,5	17,4	74,9	24,1	0,8	
2012	41 859	12 534	54 408	17 719	522	72 960
	57,6	17,2	74,8	24,4	0,7	

Джерело : [4, 8];

Таблиця 7

Структура ВВП за категоріями кінцевого використання в окремих країнах світу за 2012 р. у відсотках до ВВП

Показники	Країни світу									
	Україна	Японія	Німеччина	Франція	Польща	Румунія	Китай	Канада	США	Велика Британія
Приватне споживання	71,0	60,9	57,5	57,7	60,6	62,1	35,8	55,6	68,6	65,8
Державне споживання	19,3	20,4	19,2	24,7	18,5	15,9	13,4	21,6	15,6	21,8
Валові інвестиції	18,1	20,6	17,2	19,8	20,4	27,2	48,1	24,6	19,0	14,7
Чистий експорт	-8,4	-1,9	6,1	-2,2	0,5	-5,2	2,7	-1,8	-3,2	-2,3
Валовий внутрішній продукт, млрд дол. США	176	5960	3426	2611	490	169	8358	1821	16245	2472
Доля у світовому ВВП у %	0,24	8,2	4,71	3,59	0,67	0,23	11,5	2,51	22,35	3,4

Джерело : [8].

Для виводу економіки із стагнаційного стану необхідно разом з інвестиціями збільшувати й автономні споживчі витрати, які в макроекономічних розрахунках мультиплікаційно впливають на зростання ВВП. Наприклад, збільшення соціальних виплат з 1 вересня 2015 р. на 10 000 млн грн мультиплікаційно вплинуло на зростання ВВП, обсяг якого можна визначити за формулою:

$$\Delta Y = m_e \overline{\Delta E}; \qquad m_e = \frac{1}{1 - c(1 - t)};$$

де ΔY – приріст ВВП;

$\overline{\Delta E}$ – автономні витрати, які дорівнюють приросту виплат на споживання;

m_e – мультиплікатор витрат;

c – гранична схильність до споживання;

t – податкова ставка.

Якщо умовно прийняти, що $c=0,8$, $t=0,2$, тоді $\Delta Y = 2,8 \cdot 10\,000 = 28\,000$ млн грн.

Приведений приклад пояснює, чому у розвинених країнах частка споживчих витрат у ВВП значно менша, ніж у тих, що розвиваються, зокрема в Україні. Це відбувається під час економічного зростання, коли приріст автономних витрат на споживання мультиплікаційно впливає на зростання ВВП, при цьому їх частка у ВВП зменшується до граничного рівня, а обсяги внутрішніх інвестицій зростають за рахунок акселеративного ефекту.

Однією з основних складових структури витрат ВВП є інвестиції. Згідно з економічною теорією валові інвестиції визначаються як витрати, що здійснюються з метою створення нового та відшкодування зношеного капіталу. Вони впливають на економіку в двох напрямах. Перший – пов'язаний із сукупним попитом. Коли зростають інвестиції, то в короткостроковому періоді збільшується попит на інвестиційні товари, що викликає адекватне підвищення ВВП в короткостроковому періоді. Другий напрям пов'язаний з капіталоутворенням, оскільки останнє є процесом трансформації інвестицій в капітал [12].

Автори [3] інвестиції характеризують як вкладення у розвиток економічної системи, в тому числі її окремих підсистем. Обґрунтовується, що для забезпечення стабільного і тривалого економічного зростання обсяг таких інвестицій повинен становити не менше 25 %. В статті [15] автор констатує, що інвестиції це складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін і споживання, тобто вони є фундаментальною основою суспільно економічного зростання. Автор статті підкреслює, що між темпами економічного зростання і наявністю інвестиційних ресурсів в економіці існує пряма залежність. В. Юрчишин у своїй статті [11] науково обґрунтовує, що необхідним наслідком кризових явищ 2008–2009 рр. та 2013–2015 рр. є обвал в інвестиціях. В джерелах [7, 13] пояснюється, що капітальні інвестиції – це інвестиції на придбання нових активів і тих, які були у використанні або виготовлення власними силами для власного використання матеріальних і нематеріальних активів, витрати на капітальний ремонт і модернізацію.

Теоретичні питання щодо характеру зв'язку між ВВП інвестиціями та заощадженнями мають високий ступінь наукової розробки. Базові теоретичні дослідження у вирішенні цих проблем зробили Дж. Кейнс, В. Фрідмен, С. Фішер, Р. Харрод, Є. Домар, Р. Солоу та інші. Дана проблематика знайшла широке відображення у працях вітчизняних науковців А.С. Гальчинського, В.М. Геєца, Б.Є. Кваснюка, І.П. Нечитайла, Г.Д. Кипермана та інших.

В цьому розділі статті ми ставимо за мету обґрунтувати зв'язок між ВВП і інвестиціями, та визначити їх роль в економічному зростанні у контексті з процесами, які відбуваються в країнах світу.

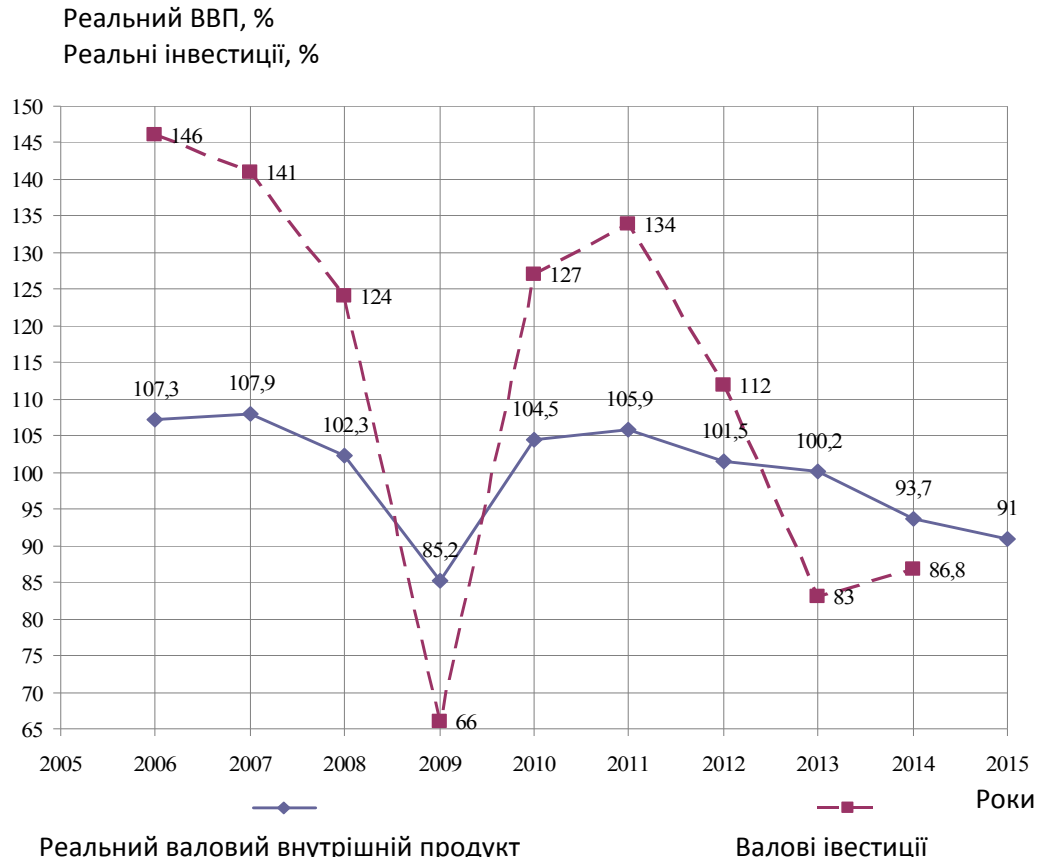

Рис. 2. **Взаємозалежність реального ВВП від реальних валових інвестицій**

Так, із динаміки волового внутрішнього продукту в Україні за період 2005–2014 рр. (табл. 1, рис. 2) видно, що найбільші темпи приросту ВВП були зафіксовані в 2006–2007 рр. відповідно на 7,3 %; 7,9 %, при цьому валові інвестиції до попереднього періоду зросли на 46 % і 41 %. У 2008 р. темпи інвестицій зменшилися на 24 %, а зростання реального ВВП скоротилося до 2,3 %, що і стало, поряд із світовою фінансовою кризою, причиною падіння ВВП в 2009 р. до 85,2 %. В подальшому (2010–2011 рр.) темпи інвестицій почали зростати, що і забезпечило зростання ВВП в 2010 р. до 104,5 %; в 2011 р. – 105,9 %, але, як відмічає автор у джерелі [11], що хоча впродовж 2010–2012 рр. спостерігалася позитивна динаміка реального ВВП, проте вона в багатьох аспектах була зумовлена переважно «ефектом низької бази», а не структурним оздоровлення. Фактичне нульове зростання в 2012–2013 рр., падіння реального ВВП в 2014 р. до 93,2 % і очікуване падіння в 2015 р. до 89÷91 % означає, що в країні не створюється базис стійкого економічного відтворення. На кризу 2013–2015 рр. також вплинула військово-політична ситуація на сході країни та зовнішні негативні явища. В країнах світу відсоток інвестицій в структурі витрат у ВВП змінюється від 24,4 % (2007, 2008, 2011, 2012 рр.) до 22,3 % в 2009 р. (табл. 8). За окремими країнами в 2012 р.: Японія – 20,6%, Німеччина – 17,2%, Франція – 19,8%, Польща – 20,4 %, Румунія – 27,2 %, Китай – 48%, Канада – 24,6 %, США – 19,0 %, що підтверджує теоретичні дослідження, що частка інвестицій у витратах ВВП повинна складати 20÷25 % (табл. 7). Проте падіння економіки в період фінансової кризи 2008–2009 рр. і подальше повільне зростання

обсягів ВВП в основних країнах ЄС (Німеччина, Франція) і США обґрунтовуються недовнесенням інвестицій, їх частка у витратах ВВП складала менше 20 %.

Таблиця 8

Валові інвестиції світу, 2005-2012 рр.

Рік	Валові інвестиції млрд дол	Валові інвестиції на душу населення, дол	Частка валових інвестицій у ВВП, %	Темп росту валових інвестицій, %
2005	10 784	1 656	23,2	110
2006	12 018	1 823	23,9	111,4
2007	13 794	2 058	24,3	114,8
2008	15 165	2 246	24,4	109,9
2009	13 175	1 928	22,3	86,9
2010	15 129	2 188	23,5	114,8
2011	17 130	2 448	24,1	113,2
2012	17 719	2 503	24,4	103,4

джерело: – [8]

У статті [15] автор з метою дослідження впливу інвестицій на економічне зростання країни провів регресивний аналіз зв'язку між обсягами інвестицій в основний капітал та обсягами реального ВВП. В результаті проведених досліджень і розрахунків побудувана лінійна однофакторна модель, яка визначає взаємозалежність між ВВП і інвестиціями і яка має вигляд : $y= 3,893x+84,45;$ де y – обсяг ВВП, млн грн; x – обсяг інвестицій млн грн.

В табл. 9 наведена динаміка реального валового продукту й інвестицій за період 2005–2014 рр. і прогнозні розрахунки на 2015–2018 рр.

Згідно з табл. 9 в докризовий період (2006–2008 рр.) відбувалося певне накопичення інвестицій у порівнянні з розрахунковими даними, що заклало потенціал довгострокового зростання (рис. 2), але фінансова криза фактично зруйнувала інвестиційну спроможність України. В 2009 р. реальний валовий продукт склав до попереднього року тільки 85,2 %, а реальні інвестиції – 66 % і зменшилися до 137 889 млн грн при розрахункових 206 632 млн грн, їх частка у ВВП скоротилася до 17,1%. В подальшому продовжувалася практика вимивання інвестиційного потенціалу, а їх частка в структурі ВВП в 2010–2014 рр. залишилася на рівні 14÷18%, що вкрай замало для реалізації прискореного економічного відновлення. Використовуючи розрахункові показники потрібних інвестицій в основний капітал необхідно відмітити, що за період 2005–2014 рр. недополучено їх в економіку в загальній сумі 528 400 млн грн, а щоб забезпечити прогнозне зростання реального ВВП на рівні: 2016 р. – 102 % ; 2017 р. – 103% і 2018 р. – 105%, необхідно здійснити інвестицій відповідно в 2016 р. – 467 664 млн грн, в 2017 р. – 557 204 млн грн, в 2018 р. – 632 458 млн грн, що не підтверджується джерелами фінансування.

Це пояснюється тим, що протягом останніх років зменшувався внутрішній інвестиційний попит. Основним внутрішнім чинником падіння інвестицій в основний капітал (табл. 9) стало значне скорочення заощаджень, та відповідно – фінансових ресурсів реального сектора економіки, що унеможливило самофінансування навіть простого відтворення виробництва в реальному секторі економіки. З 2009 р. чисті заощадження не фінансових корпорацій були від'ємними і у період з 2009 по 2013 р. становило відповідно: 2009 р. – 28,6; 2010 р. – 52,3; 2011 р. – 62,3; 2012 р. – 74,5; 2013 р. – 48,3 млрд грн [11, 17].

В таких умовах потрібен масштабний приплив прямих іноземних інвестицій, але в умовах війни на сході та гальмування реформ щодо створення привабливого інвестиційного клімату в країні, ця важлива проблема не вирішується і не спонукає

виводу країни із затяжної депресії. Так, у 2014 р. чисті прямі іноземні інвестиції склали тільки 400 млн дол. США, а за І півріччя 2015 р. уже 690 млн дол. США, що надає позитивні надії щодо зростаючого тренду іноземних інвестицій в майбутньому.

Таблиця 9

Інвестиції в основний капітал за період 2005 – 2014 рр. і прогнозні дані на 2015 – 2018 рр.

Рік	Реальний ВВП, млн грн	Номінальні інвестиції, млн грн	Індекс – дефлятор, %	Реальні інвестиції, млн грн	Реальні інвестиції в реальному ВВП	Необхідні реальні інвестиції, млн грн	Різниця між реальними і розрахунковими інвестиціями, млн грн
2005	354 580	99 826	124,5	80 221	22,6	91 059	-10 838
2006	474 003	134 740	114,8	117 369	24,7	121 735	+4 366
2007	587 393	203 338	122,7	165 719	28,2	150 863	+14 855
2008	737 213	264 883	128,6	205 474	27,9	189 347	+16 627
2009	804 503	155 815	113,0	137 889	17,1	206 632	-68 743
2010	954 445	199 918	113,7	175 829	18,4	245 148	-69 319
2011	1 140 174	270 019	114,2	236 443	20,7	292 856	-56 413
2012	1 306 947	257 335	108,0	265 488	20,3	335 695	-70 207
2013	1 408 889	250 108	108,0	221 509	15,6	362 605	-141 096
2014	1 419 116	220 968	110,4	192 480	14,1	350 607	-158 127
Розрахункові показники на 2015 – 2018 рр.							
2015	1 425 722	258 824	125,2	206 729	14,5	366 205	-159 476
2016	1 820 703	318 089	115,7	274 926	15,1	467 664	-192 738
2017	2 169 283	365 019	108,1	338 408	15,6	557 205	-218 797
2018	2 462 244	413 656	105,0	393 959	16,0	632 458	-238 499

джерела: 2005 – 2012 рр. – [7]; 2012 – 2014 рр. [17, 18].

Останньою складовою витрат у структурі ВВП є чистий експорт. В макроекономіці чистий експорт є показником впливу зовнішньої торгівлі на ВВП. Експорт відображає витрати іноземців на виробництво національно ВВП, а імпорт – витрати суб'єктів національної економіки на створення іноземного ВВП. Отже, приріст ВВП – це величина, на яку витрати іноземців на закупівлю національних товарів і послуг (експорт) перевищують витрати суб'єктів вітчизняної економіки на закупівлю іноземних товарів і послуг (імпорт). В роботі [3] чистий експорт визначається як перевищення експорту над імпортом. Якщо чистий експорт позитивний, то це свідчить про здорову економіку, про приплив до країни вільно конвертованої валюти.

Збільшення чистого експорту викликає зростання сукупних витрат на закупівлю вітчизняної продукції, збільшення обсягів виробництва і зменшення безробіття. Зменшення чистого експорту спричиняє протилежні наслідки.

Чистий експорт як і інші елементи сукупних витрат впливає на обсяг національно виробництва мультиплікаційно. Слід також враховувати, що зовнішня торгівля змінює кількісну визначеність мультиплікатора витрат. Приріст ВВП від приросту чистого експорту можна визначити за формулою [5]:

$$\Delta Y = \frac{1}{(c - \mathrm{im})(1 - \mathrm{t})} \Delta E; \qquad \Delta NX = \Delta E;$$

де ΔY– приріст ВВП; ΔE – приріст автономних витрат, які дорівнюють приросту чистого екпорту; c – гранична схильність до споживання; t – податкова ставка; im – гранична схильність до імпорту.

Якщо прийняти, що : *c=0,8, im=0,15, t=0,2,* тоді мультиплікатор витрат у відкритій економіці України буде дорівнювати:

$$m_e \frac{1}{(0,8-0,15)(1-0,2)} = 1,92$$

Приріст або скорочення ВВП від зовнішньої торгівлі подані в табл. 10, 11.

Таблиця 10

Динаміка експорту, імпорту і чистого експорту за 2005-2014 рр. млн грн

Роки	Номінальний ВВП, млн грн	Експорт	Імпорт	Чистий експорт	Експортна квота, %	Імпортна квота, %	Коефіцієнт покриття імпорту експортом
2005	441 452	227 252	223 555	+3 697	51,6	50,6	101,7
2006	544 153	253 707	269 200	-15 493	46,6	49,5	94,2
2007	720 731	323 205	364 373	-41 168	44,8	50,5	88,7
2008	948 056	448 859	520 588	-75 729	47,3	54,9	86,2
2009	913 345	423 564	438 860	-15 296	46,3	48,0	96,5
2010	1 082 569	549 365	580 944	-31 579	50,7	53,7	94,6
2011	1 316 600	707 953	779 028	-80 948	53,8	59,1	90,8
2012	1 408 889	717 347	835 394	-118 047	50,9	59,3	85,9
2013	1 454 913	681 899	805 662	-124 963	46,8	55,3	84,6
2014	15 666 788	770 121	834 133	-64 012	49,1	53,2	92,3

Джерело : 2005-2012 рр. –[7]. 2013-2014 рр. – [17, 18].

Таблиця 11

Зовнішня торгівля України і країн світу за 2005-2014 рр., млн дол. США

Роки	Зовнішня торгівля України, млн дол. США			Зовнішня торгівля країн світу, млрд дол. США		
	Експорт	Імпорт	Чистий експорт	Експорт	Імпорт	Чистий експорт
2005	40 422	39 076	+136	13 029	12 852	177
2006	45 874	48 754	-2 880	15 002	14 698	309
2007	58 287	65 651	-7 364	17 318	17 023	389
2008	78 744	92 002	-13 258	19 889	19 486	403
2009	49 301	50 610	-1 309	15 962	15 504	358
2010	63 190	66 188	-2 998	19 093	18 573	520
2011	82 107	88 855	-6 748	22 489	21 907	582
2012	82 337	91 364	-9 027	22 674	22 152	522
2013	78 148	84 536	-6 446			
2014	68 475	73 768	-5 283			

джерело : 2005-2012 рр. –[7, 8]. 2013-2014 рр. – [17, 18].

Як бачимо з табл. 10 і 11 чистий експорт в Україні протягом аналізуючого періоду, за винятком 2005 р., був від'ємним, що свідчить про відплив великого обсягу фінансових ресурсів із національної економіки. Значне від'ємне сальдо чистого експорту зазвичай зумовлює обмежений вплив на економічне зростання. Так, згідно з приведеними розрахунками (табл. 12) Україна за 2005 – 2006 рр. недоотримала 1160 877 млн грн ВВП. Крім того, прослідковується макроекономічна закономірність, що економічні кризи відбуваються після максимального спаду чистого експорту. Так, при від'ємному сальдо чистого експорту в 2008 р. (– 75 729 млн грн) і в 2013 р. (– 118 041 млн грн) сталися економічні обвали відповідно в 2009 і 2014 рр.

Таблиця 12

Зміна ВВП від коливання чистого експорту, млн грн

Роки	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Чистий експорт	-16 093	-41 188	-75 724	-15 296	-31 579	-80 948	-118 047	-124 963	-64 012
Зміни ВВП від коливання чистого експорту	-30 576	-78 257	-143 875	-29 062	-60 000	-153 801	-313 228	-237 429	-121 623

джерело : [8].

Необхідно відмітити і позитивні тенденції зовнішньої торгівлі в Україні. Так, в 2014 р. від'ємне сальдо чистого експорту скоротилося з 9 027 до 5 283 млн дол. США. При цьому експорт впав у порівнянні з попереднім періодом на 9 673 млн дол. США, що пояснюється анексією території з екпортноорієнтованими підприємствами на сході і в Криму та продовженням постачання на експорт сировинної продукції і товарів з низькою доданою вартістю. Імпорт скоротився на 24,5 млн дол. США, що створило позитивний внесок до ВВП у 2014 р. – 14,5 процентних пунктів [20].

Вагомим внеском у скороченні імпорту є зниження поставок в Україну природного газу на 30 % або на 8,5 млрд м^3, зокрема з Росії поставки газу знизилися на 44 % і зросли з країн ЄС на 130 %. Така тенденція продовжується і в 2015 р., за І півріччя від'ємне сальдо чистого експорту по товарах і послугах склало тільки 137 млн дол. США, що позитивно вплинуло на динаміку ВВП, який збільшився від зовнішньої торгівлі на 70 млрд грн. Є всі умови завершити поточний рік з нульовим сальдо чистого експорту, що збільшить ВВП на 140–150 млрд грн.

Якщо порівнювати вплив чистого експорту на світове економічне зростання, то він мав у цілому позитивне сальдо і стабілізаційно діяв на економіку, навіть в кризові періоди. В окремих розвинених країнах мало місце від'ємного сальдо чистого експорту. Так, наприклад, у 2012 р. він складав: Японія (-1,9%), Франція (-2,2%), Канада (-1,8%), США (-3,2%), Велика Британія (-2,3%). Але в цих країнах дуже розвинені внутрішні ринки і основна частина виробленої продукції споживається самостійно, а не експортується в інші країни, крім того, ці країни мають надійні і стійкі джерела фінансування зовнішньоторговельного дефіциту.

Маючи напрацювання до кожної складової сукупних витрат ВВП, можна розрахувати реальність урядових макропоказників до державного бюджету на 2016 р. У табл. 12 наведена динаміка номінального та реального ВВП на базі фактичних показників 2014 р., очікуваних у 2015 р. та наданими урядом параметрів розвитку економіки на 2016–2018 рр. На 2016 р. планується затвердити обсяг номінального ВВП у розмірі 2 106 100 млн грн, що складає до 2015 р. 118%. Зростання реального ВВП планується на 102 % до 1 820 703 млн грн, при цьому дефлятор ВВП складатиме 115,17% (табл. 12).

Таблиця 12

Розрахунок прогнозних макроекономічних показників на 2015-2018 рр.

Рік	ВВП номінальний млн грн	Індекс-дефлятор ВВП, %	Реальний ВВП, млн грн	ВВП реальний до попереднього періоду, %	Темп приросту реально ВВП
2014	1 566 728	110,4	1 419 116	93,7	-6,3
2015	1 785 003	125,2	1 425 722	91,0	-9
2016*	2 106 100	115,7	1 820 703	102	+2
2017*	2 344 994	108,1	2 169 283	103	+3
2018*	2 585 355	105,0	2 462 244	105	+5

**2016, 2017, 2018 – макропоказники розраховані на основі прогнозів КМ України, НБУ, МВФ.*

джерело : розроблено автором

Якщо падіння економіки України в 2015 р. досягне «дна» та на 2016 р. урядом планується пройти участок економічного циклу – «пожвавлення» та досягнути зростання реального ВВП на 102 %, а це в цілому складає 11 процентних пунктів.

Таблиця 13

Розрахунок приросту номінального ВВП на 2016 р., млн грн

Приріст складових сукупних витрат	Усього	Приріст складових сукупних витрат		
		Автономні споживчі витрати	Валові інвестиції	Чистий експорт
1. Приріст сукупних витрат	136 512	50 000	22 500	64 012
2. Мультиплікатор витрат		2,8	2,8	1,92
3. Приріст номінального ВВП	325 903	140 000	6 300	122 903

джерело : розроблено автором

У табл. 13 наведений розрахунок приросту номінального ВВП на 2016 р., де планується збільшення автономних споживчих витрат домогосподарства і уряду на 50 000 млн грн, із них на забезпечення підвищення соціальних стандартів з 1 вересня 2015 р., збільшення виплат військовим та підвищення соціальних виплат у 2016 р. Валові інвестиції планується збільшити за рахунок чистого припливу прямих іноземних інвестицій в обсязі 1,0 млрд дол. США. За рахунок збільшення експорту високотехнічних товарів, чорних металів, товарів сільськогосподарського виробництва, зокрема в країни Євросоюзу після вступу в дію з 01 січня 2016 р. Угоди «Про зону вільної торгівлі» та подальшого скорочення імпорту енергоносіїв і товарів які можуть виробляться вітчизняними підприємствами, планується добитися позитивного сальдо чистого експорту, що надасть можливість збільшити автономні витрати у ВВП на 64 012 млн грн [19].

У підсумку приріст автономних витрат та інвестицій складе 136 512 млн грн, які за рахунок дії мультиплікаторів збільшить номінальний ВВП на 325 903 млн грн і в цілому по року він досягне 2 110 906 млн грн, що відповідає прогнозу уряду України. Не підтверджується розрахунками урядовий прогноз щодо інфляції на 2016 р., протязгом цього року буде продовжуватися інфляційний тиск на економіку, інфляція складатиме не 12 %, а 20÷25 %.

Висновки і пропозиції.

1. У статті проаналізоване теоретичне надбання щодо визначення і застосування міжнародних макропоказників, які характеризують динаміку і стан світової економіки. До основних із них відносять валовий світовий продукт, а для кожної окремої країни валовий внутрішній продукт, які підраховуються на основі системи національних рахунків. На підставі проведеного дослідження побудована модель визначення ВВП/ВНП за трьома способами.

2. Дослідженням установлено, що криза 2008–2009 рр. відкинула українську економіку на кілька років, а кризові процеси 2013–2015 рр. дедалі більше погіршили позиції України у світовій економіці. Так, якщо у докризовий період частка України в загальносвітовому ВВП склала 0,28 % (2008 р.), то в 2014 р. тільки 0,172 %, прогноз на 2015 р. – 0,11 %, а ВВП на душу населення складають тільки 17 % від середнього світового рівня.

3. Кризові прояви 2008–2015 рр. безпосередньо вплинули на структуру витрат ВВП в Україні, насамперед у частині витіснення інвестицій. Рівень споживчих ви-

трат у ВВП України 10÷15 % більший, ніж у середньому по країнах світу, при цьому частина інвестицій у ВВП в 2013 р. склала 16,5%, 2014 р. – 13,4%, що занадто мало для виведення економіки із депресійного стану.

4. Доведено, що збільшення автономних витрат на споживання мультиплікаційно впливає на зростання економіки країни, при цьому їх частка у ВВП зменшується до граничного рівня, а обсяги внутрішніх інвестицій зростають за рахунок акселеративного ефекту.

5. В країнах світу відсоток інвестицій в структурі витрат у ВВП змінювався від 22,3 % в 2009 р. до 24,4 % (2007, 2008, 2011, 2012 рр.), в т.ч. за окремими країнам в 2012 р.: Японія – 20,6 %, Франція – 19,8 %, Польща – 20,4 %, Румунія – 27,2 %, Китай – 48 %, Канада – 24,6 %, що підтверджує теоретичні дослідження, що частка інвестицій у витратах ВВП має складати 20÷25 %.

6. Використовуючи однофакторну регресійну модель, яка визначає взаємозалежність між реальним ВВП та інвестиціями, розраховані обсяги потрібних інвестицій в основний капітал за 2005–2014 рр. Як показують розрахунки, за указаний період недополучено інвестицій в економіку в обсязі 528 400 млн грн, для забезпечення прогнозного зростання реального ВВП на рівні: 2016 р. – 102 %; 2017 р. – 103% і 2018 р. – 105% необхідно здійснити інвестицій в економіку відповідно в 2016 р. – 467 664 млн грн, в 2017 р. – 557 204 млн грн, в 2018 р. – 632 458 млн грн, що не підтверджується джерелами фінансування. Це пояснюється тим, що протягом останніх років зменшувався внутрішній інвестиційний попит через значне скорочення заощаджень та відповідно – фінансових ресурсів реального сектора економіки, що унеможливило самофінансування простого відтворення виробництва.

7. Установлено, що в теперішній час потрібен масштабний приплив прямих чистих іноземних інвестицій, але в умовах війни на сході та гальмування реформи щодо створення привабливого інвестиційного клімату в країні ця важлива проблема не вирішується і не спонукає виводу країни із затяжної депресії. Так, у 2014 р. чисті прямі іноземні інвестиції склали тільки 400 млн дол. США, за І півріччя 2015 р. – 690 млн дол. США, що надає позитивні надії щодо зростання тренду інвестицій в майбутньому.

8. Досліджено, що чистий експорт протягом 2006–2014 рр. мав від'ємне значення, що свідчить про відплив великого обсягу фінансових ресурсів із національної економіки. Згідно з виконаними розрахунками, Україна за 2005–2014 рр. недоотримала 1 160 877 млн грн ВВП. Але на сьогодні відмічаються позитивні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі, так, у 2014 р. від'ємне сальдо чистого експорту скоротилося з 9 027 до 5 283 млн дол. США. При цьому експорт упав на 9 673 млн дол. США, що пояснюється анексією територій з експортоорієнтованими підприємствами на сході і в Криму та продовженням постачання на експорт сировинної продукції і товарів з низькою доданою вартістю. Імпорт скоротився на 24,5 млн дол. США, що створило позитивний внесок у ВВП – 14,5 процентних пунктів. Така тенденція продовжується і в 2015 р., за І півріччя від'ємне сальдо чистого експорту по товарах і послугах склало тільки 137 млн дол. США, що позитивно вплинуло на динаміку ВВП. Є всі умови завершити поточний рік з нульовим сальдо чистого експорту.

8. Досліджено, що чистий експорт мав позитивний вплив на світове економічне зростання і стабілізуюче діяв на економіку навіть у кризові періоди. Якщо в деяких розвинених країнах мало місце і від'ємне сальдо чистого експорту (2012 р.: США (-3,2%), Японія (-1,9%), Франція (-2,2%), Канада (-1,8%), Велика Британія (-2,3%)),

то в цих країнах дуже розвинені внутрішні ринки й вони мають надійні і стійкі джерела фінансування зовнішньоторговельного дефіциту.

9. Згідно з розробленими механізмами проведений розрахунок можливого приросту ВВП в 2016 р., який складе 325 903 млн грн, і в цілому по року досягне 2110906 млн грн, що відповідає прогнозу уряду України. Не підтверджується розрахунками урядовий прогноз щодо інфляції, протягом 2016 р. буде продовжуватися інфляційний тиск на економіку, інфляція складе не 12%, а буде в межах від 20 до 25%.

ЛІТЕРАТУРА

1. Осовська Г.В. Економічний словник / Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський // – Київ : Кондор, 2007. – 358 с.
2. Крючкова І.В. Усунення викривлень в інвестиційні структурі ВНД України [Електронний ресурс] / І.В. Крючкова // Економіка і прогнозування. – № 1/2000. ─ Київ – Режим доступу: http://eip.org.ua/?page_id=448&aid=76&lang=uk
3. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник у двох томах / С.В.Мочерний, Я.С.Ларіна, О.А.Усенко, С.І.Юрій// Львів.: Світ. – 2005, – 616 с. (с. 158 – державні витрати, с. 371, 351).
4. Пекут М. Міжкраїнні порівняння споживання домашніх господарств на початку XXI ст. / М. Пекут // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 4. – С. 130–144.
5. Савченко А. Г. Торгівельна політика чистий екпорт і ВВП [Електронний ресурс]. /А.Г. Савченко // Макроекономіка – Підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 441 с. Режим доступу: http://www.srinest.com/book_1325_chapter_73_16.2._Torgovelna_pol%D1%96tika,_chistijj_eksport_%D1%96_VVP.html
6. Мельник А. Ф. Макроекономіка та макроекономічна політика [Текст] : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, Т. Л. Желюк, О. В. Длугопольський, О. В. Панухник, за ред. А.Ф. Мельник. – К. : Знання, 2008. – 699 с.
7. Статистичний щорічник України за 2011 рік / За ред. О.Г.Осауленка // К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 558 с.
8. Кушнір Іван. Валовий світовий продукт [Електронний ресурс]. / І. Кушнір // Наукове товариство Івана Кушніра – Режим доступу: http://nauka.kushnir.mk.ua/?paged=1
9. Основні показники розвитку світового господарства [Електронний ресурс]. Econ-House.ru – економічний портал. – Режим доступу: http://econ-house.ru/svitova-ekonomika/25/710-osnovni-pokaznikirozvitku-svitovo%D1%97-gospodarstva
10. Річний звіт НБУ за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=17568764
11. Юрчишин Василь Україна: від кризи до кризи [Електронний ресурс]./ В. Юрчишин // Центр Разумкова 2014р. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1148
12. Небава М.І. Теорія макроекономіки: / М.І. Небава //[монографія] – Київ : Слово, 2003. – 536 с.
13. Шевчук В. О. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник / В. О Шевчук. – Київ : Знання, 2008. – 663 с.
14. Бахрушин В. Є. Аналіз динаміки макроекономічних показників України / В. Є. Бахрушин // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2012. – № 4. – С. 5 – 10.
15. Субочев Олексій Аналіз взаємозв'язку і взаємовпливу економічного росту та іноземних інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iepjournal.com/journals/16-17/2012_9_OLEKSII_SUBOCHEV.pdf
16. Підлісний П.І. Паткевич Н. О. Брайковська А.М. «Вплив макроекономічної динаміки на роботу залізничного транспорту» Збірник наукових праць – ДЕТУТ – Сер. «Економіка і управління». – 2013. – № 23 – 24. – С.156 – 168.
17. Україна **у** цифрах 2013. Статистичний збірник. К.: Видавництво «Консультант», 2014. – 239 с.
18. Україна **у** цифрах 2014**.** Статистичний збірник. К.: Видавництво «Консультант», 2015. – 238 с.
19. Шинкарук Л. В., Барановська І. В., Герасімова О. А. Прогнозні оцінки розвитку національної економіки в умовах створення ЗВТ з ЄС [Електронний ресурс] /Л. В. Шинкарук, І. В. Барановська, О.А.Герасімова // Економіка і прогнозування. – 2013. – № 3. – С. 38 – 58. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/econprog_2013_3_5.pdf
20. Річний звіт НБУ за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua /doccatalog/document?id=17568764